1.3 Osová souměrnost

DEFINICE 4. *Nechť je dána přímka o, tzv.* **osa souměrnosti.** *Je-li* M *libovolný bod na ose* o*, pak je jeho obraz* $M' \equiv M$*. Ke každému bodu* X*, který neleží na přímce* o*, sestrojíme obraz* X' *takto; bodem* X *vedeme kolmici* k *na přímku* o *a její patu označíme* X_0*. Na polopřímce opačné k polopřímce* X_0X *sestrojíme bod* X' *tak, že* $|X'X_0| = |XX_0|$*.*

Poznámka. Osová souměrnost je příkladem involutorního zobrazení (involuce).

Věta 3. *Osová souměrnost je shodné zobrazení.*

Později, při klasifikaci shodností, využijeme jejich definice pomocí samodružných bodů a směrů.

Věta 4. *Shodné zobrazení, jehož všechny samodružné body vyplní přímku* o*, je souměrnost podle osy* o*.*

Věta 5. *Jestliže existují na přímce dva různé samodružné body, pak každý bod této přímky je samodružný.*

Věta 6. *Má-li shodnost aspoň tři nekolineární samodružné body, je to identita.*

Věta 7. *Má-li shodnost dva různé samodružné body a není identitou, pak je osovou souměrností.*

Věta 8. *Samodružné přímky osové souměrnosti jsou přímky kolmé na osu souměrnosti.*

1.3.1 Analytické vyjádření osové souměrnosti $\mathbf{O}(o)$ v rovině

PŘÍKLAD 1.5. *Napište analytické vyjádření osové souměrnosti s osou v souřadnicové ose* x *(*y*).*

Osová souměrnost podle osy o v obecné poloze

Obecná rovnice osy $o: ax + by + c = 0$
Osová souměrnost $\mathbf{O}(o)$:

$$x' = x - \frac{2a}{a^2+b^2}(ax+by+c)$$
$$y' = y - \frac{2b}{a^2+b^2}(ax+by+c)$$

PŘÍKLAD 1.6. *V eukleidovské rovině je dána souměrnost podle přímky* $p: 3x - 4y + 1 = 0$*. Napište rovnice této souměrnosti.*

1.3.2 Úlohy

1. Napište rovnice souměrnosti podle přímky $o: 2x - 3y + 1 = 0$. [**1**]

2. Napište rovnice osové souměrnosti, zobrazující počátek na bod $[1, 5]$. [**1**]

3. Je dána přímka p a dvě kružnice k_1, k_2 oddělené přímkou p. Sestrojte rovnostranný trojúhelník tak, aby na každé z kružnic k_1, k_2 byl jeden vrchol a jedna z výšek ležela na přímce p. [**1**]

4. Sestrojte trojúhelník ABC, je-li dán obvod $o = 12cm$ a úhly $\alpha = 60°$, $\beta = 45°$. [**2**]

5. Je dán rovnoramenný trojúhelník ABC (AB je základna). Dokažte, že součet vzdáleností každého bodu X základny od přímek AC a BC je konstantní. [**1**]

6. Jsou dány dvě různoběžky p, q a bod A mimo ně. Najděte body $B \in p$, $C \in q$ tak, aby obvod trojúhelníku ABC byl minimální. [**2**]

7. Jsou dány tři různé přímky p_1, p_2, p_3, procházející bodem S; na přímce p_1 je dán bod $A \neq S$. Sestrojte trojúhelník ABC, jehož osy vnitřních úhlů leží v přímkách p_1, p_2, p_3. [**2**]

8. Jsou dány tři přímky o_1, o_2, o_3 procházející bodem O. Na o_1 dán bod A_1. Sestrojte $\triangle ABC$ tak, aby o_1, o_2, o_3 byly osami jeho stran a bod A_1 středem strany BC. [**2**]

9. Jsou dány body X, Y a přímka p, která je odděluje. Sestrojte rovnoramenný trojúhelník ABC, jehož hlavním vrcholem je bod C, osou souměrnosti přímka p a jehož ramena mají danou velikost a. Přímka AC nechť prochází bodem X a přímka BC bodem Y. [**1**]

10. Je dána přímka p a body A, B, ležící ve stejné polorovině s hraniční přímkou p. Sestrojte bod $X \in p$ tak, aby $|\angle AXp| = 2|\angle BXp|$. [**3**]

11. Jsou dány body A, B, C a přímka p kolmá k přímce AB tak, že prochází bodem C a body A, B leží v téže polorovině určené přímkou p. Sestrojte na přímce p takový bod X, aby z něho byla vidět úsečka AB pod stejným úhlem jako úsečka BC. [**3**]

12. Obrazy středu S kružnice opsané trojúhelníku ABC v osových souměrnostech podle přímek BC, AC, AB jsou vrcholy trojúhelníku $A_1B_1C_1$. Dokažte, že je tento trojúhelník shodný s trojúhelníkem ABC. [**2**]

13. Sestrojte konvexní čtyřúhelník $ABCD$ se stranami dané velikosti, je-li $\mapsto AC$ osou vnitřního úhlu při vrcholu A. [**2**]

14. Sestrojte čtverec $ABCD$, je-li dáno $a + e = 10cm$. [**1**]

15. Sestrojte obdélník $ABCD$, je-li dáno $e = 7cm$, $a - b = 1cm$. [**2**]

16. Sestrojte lichoběžník $ABCD$ ($AB||CD$), je-li dáno $b = 3cm$, $c = 2.5cm$, $d = 2.6cm$, $\alpha - \beta = 20°$. [**2**]

17. Mascheroniova konstrukce. Je dána kružnice $k(S; r)$; dále je dána dvěma body A, B (body neleží na kružnici) její sečna p, která neprochází středem S. Sestrojte průsečíky přímky p s kružnicí k, aniž přitom použijete pravítka. [**3**]

18. Dokažte, že body souměrně sdružené s průsečíkem výšek podle stran trojúhelníka, leží na kružnici trojúhelníku opsané. [**3**]